

Management populací jelence běloocasého v městských a příměst- ských oblastech USA

Prof. dr. Robert J. Warren¹
a prof. ing. Luděk Bartoš, DrSc.²

V mnoha městských a příměstských oblastech USA se v posledních letech významně přemnožil jelenec běloocasý. Pro regulaci početnosti „městských“ populací této zvěře se využívá několik metod – od odstřelu lovci z řad veřejnosti přes odstřel profesionálními lovci, odchyt a usmrcení zvěře, odchyt zvěře a její přemístění do jiné oblasti až po chemickou regulaci plodnosti zvěře. Jednotlivé metody se od sebe liší finančními náklady, vlivem na velikost populace zvěře a také tím, jak jsou komplikované z hlediska právního a politického.

Přemnožení jelence běloocasého v městských a příměstských oblastech USA vedlo k častějším konfliktům mezi zvěří a lidmi. Messmer a kol. (1997) uvádějí, že v 76 % ze všech 50 států USA je zmíněný problém považován za velmi důležitý. Conover (1997) označil za hlavní příčiny konfliktů ohrožení obyvatel onemocněními přenášenými parazity jelenců – klíšatý, vzrůstající počet dopravních nehod zapříčiněných srážkami jelenců s vozidly (odhad 1,5 milionů případů ročně) a škody působené jeleni na vegetaci rostoucí na soukromých pozemcích. Téma přemnožení jelenců nabylo velkého významu.

V našem článku představíme metody používané k managementu populací jelenců v městských a příměstských oblastech USA a popíšeme trendy ve využívání zmíněných metod. Českému čtenáři se možná bude zdát, že se problém s přemnoženými jeleni řeší v USA místy poněkud komplikovaně. K tomu je třeba připomenout, že Amerika má za sebou jeden velký emocionální otřes. Když před lety vznikl v dílnách Walta Disneye nádherný film o kolouškově Bambi, vyvolalo to velkou vlnu odporu proti lovu v celých Spojených státech. Ve fil-

mu malý kolouch jelenec Bambi, vykreslený s krásnou kulatou hlavičkou, dojemně velkými a nevinnými světlými s dlouhými řasami, přijde o maminku, kterou „zastřelí krutí lovci“. Je to pohádka, ale vyvolala takové emoce, že na některých místech došlo málem k lynčování lovců. Od té doby se užívá i v mezinárodním měřítku termínu „Bambi syndrom“. Každý americký politik, který má rozhodnout cokoli, co se týče „vraždění jelínek“, je velmi opatrný a zejména u městského obyvatelstva mu snáze projde vyšší rozpočet na často složitý a diskutabilní management populací jelence než „jednoduchá surová řezničina“. Proto se najdou peníze na velmi nákladné metody omezující populační nárůst jelence, jako je chemická anti-koncepce. Někdy se investují ještě větší peníze do sociologických průzkumů, jak přijímá obyvatelstvo tyto zásahy. Vzhledem k tomu, že ve velké části států USA je zřídka k vidění plot kolem

zahrádky u obytných domů, má zvěř volný přístup k pěstovaným květinám. Škody provázející tyto nechtěné návštěvy zvěře pak zvyšují tlak na řešení problému.

METODY MANAGEMENTU JELENCE BĚLOOCASÉHO

V městských a příměstských oblastech USA se využívají metody managementu populací jelence běloocasého, které lze rozdělit do pěti kategorií:

- odstřel lovci z řad veřejnosti,
- odstřel profesionálními lovci,
- odchyt a usmrcení zvěře,
- odchyt a přemístění zvěře do jiné oblasti,
- chemická regulace plodnosti zvěře.

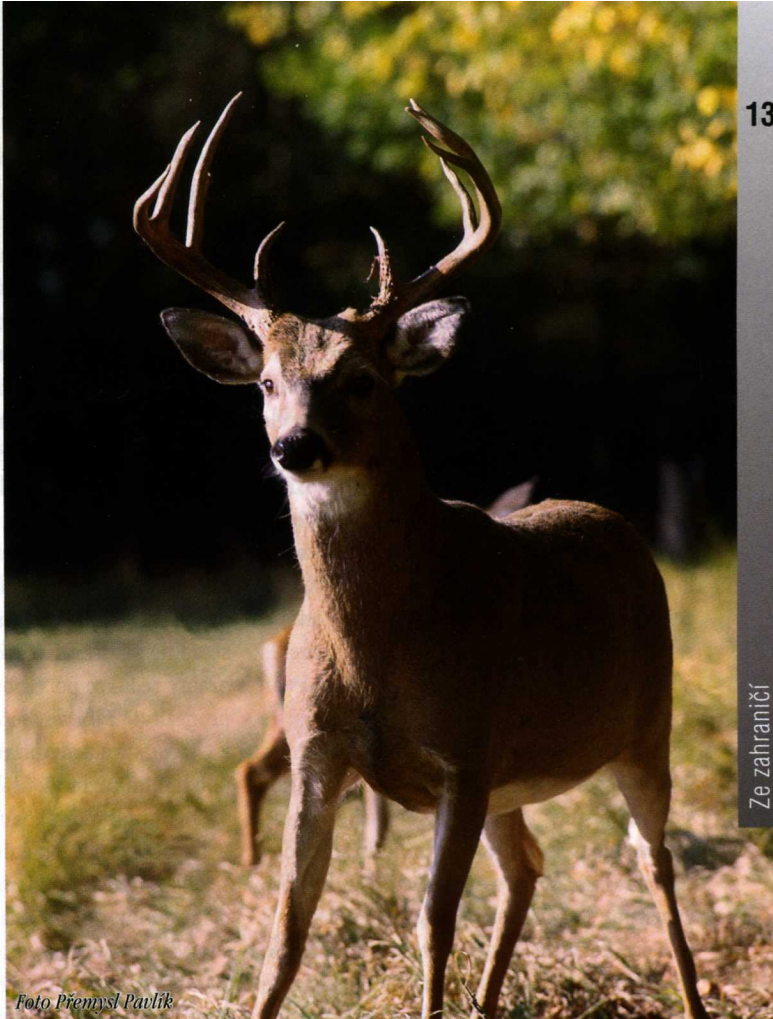

Foto Přemysl Pavlík

Výběr a použití konkrétní metody závisí na nejrůznějších kritériích (bezpečnost obyvatelstva, místní předpisy, humánní přístup ke zvěři atd.).

Odstřel lovců z řad veřejnosti

Pokud to zákony a místní podmínky dovolují, používá se k redukci početnosti jelenců odstřel amatérskými lovců. Lovci používají kulovnice i brokovnice, příp. luky se šípy. Tato metoda vyvolává u části veřejnosti nevoli, proto je nutná informační a vzdělávací kampaň, např. prostřednictvím médií. Navíc, aby byla metoda efektivní a omezilo se riziko ohrožení obyvatelstva, procházejí zájemci o lov přísným výběrem, v jehož rámci musí úspěšně absolvovat test složený z otázek týkajících se bezpečnosti a etiky a prokázat další znalosti.

Odstřel jelenců amatérskými lovců se úspěšně využívá v městských a příměstských oblastech ve státech New Jersey, Massachusetts, Connecticut a Illinois. Ve státech Ohio, Minnesota a Wisconsin byly vymezeny pro městský lov jelenců zvláštní zóny. Většina nákladů spojená s použitím této metody má administrativní charakter. Zpravidla jde o to, že státní instituce musí jednat s odpůrci lovu zvěře. Náklady se pohybují ve výši 83-237 dolarů na úspěšný odstřel jednoho jelence. Agentury pro lov zvěře a ryb v některých státech na „veřejný“ lov finančně přispívají.

Odstřel profesionálními lovců

Odstřel jelenců profesionálními lovců se využívá v případech, kdy místní předpisy nebo odpor veřejnosti neumožňují „veřejný“ lov. Lovci používají vysoce výkonné kulovnice, často vybavené tlumiči. Zvěř je

lákána na vnaďiště, aby se zvýšila pravděpodobnost loveckého úspěchu a současně bezpečnost veřejnosti. Odstřel profesionálními lovců je považován za humánní, protože většina jelenců je usmrcena okamžitě střelou do hlavy či do krku, přičemž se zdůrazňuje, že zvěř zasažená do hlavy netrpí stresem jako při zasažení jiných částí těla (výsledky krevního rozboru).

Odstřel profesionálními lovců se využívá v mnoha obytných čtvrtích a příměstských parcích USA. K hlavním důvodům patří efektivita a minimální narušování klidu obyvatelstva a návštěvníků parků. Ve státě Wisconsin se podařilo ve spolupráci policie, správce parků a biologů zabývajících se volně žijící zvěří úspěšně realizovat programy redukce početnosti jelenců. Podobné programy běží i ve státech New Hampshire a Georgia. Náklady na uloveného jelence se pohybují v rozmezí 72-260 dolarů a v plné výši je hradí městské úřady.

Úspěšné využití metody odstřelu profesionálními lovců je podmíněno dobrým naplánováním, součinností zainteresovaných subjektů a souladem provedení s politikou životního prostředí. K většině programů odstřelu jelenců profesionálními lovců musí mít organizátoři zvláštní povolení, které vystavují státní agentury pro lov zvěře a ryb. Získanou zvěřinu mnoho států využívá pro své potřeby. Např. v průběhu přibližně tříletého období bylo v přímořských oblastech státu Georgia dodáno chudším rodinám a různým organizacím téměř 20 tun zvěřiny.

Odchyt a usmrcení zvěře

Pokud nelze použít ani metodu „veřejného“ lovu, ani odstřel profesionálními lovců, mohou být jelenci odchyťováni do pastí a poté usmrcováni. Zvěř je odchyťována do chytadel (odchyťové boxy) nebo pomocí vrhacích sítí a usmrcuje se zpravidla střelou do hlavy. Tato metoda se příliš nevyužívá, obecně je považována za méně humánní než odstřel profesionálními lovců.

Údaje o nákladech na programy založené na odchytu a usmrcení zvěře dosud nebyly zveřejněny. Jsou však pravděpodobně stejně vysoké jako u následující metody odchytu a přemístění zvěře a ve většině případů je hradí města.

Odchyt a přemístění zvěře do jiné oblasti

Mnoho obyvatel měst dává při diskusích o redukci početnosti jelenců žijících v městských a příměstských oblastech přednost metodě odchytu zvěře a jejímu následnému přemístění do jiné oblasti. Tato metoda nekončí usmrcením zvěře se sice může zdát humánnější, ale v konečném důsledku bývá pro zvěř značně stresující a u mnohých „přemístěných“ jelenců končí úhynem. Ve státech Chicago a Illinois např. 56-66 % „přemístěných“ jelenců uhynulo v průběhu jednoho roku po vypuštění.

Programy založené na odchytu a přemístění zvěře musí být schváleny státními agenturami pro lov zvěře a ryb, které je však ve většině případů odmítají povolit

kvůli výše popsaným problémům. Náklady na odchyt a přemístění jednoho jelence se pohybují mezi 261-569 dolary a jsou hrazeny z rozpočtů měst.

Chemická regulace plodnosti

Někteří výzkumníci posuzovali možnost využití regulace plodnosti u laní jelenců aplikací chemických antikoncepčních prostředků. V experimentálních podmínkách antikoncepce funguje velmi dobře, ale širšímu využití v praxi brání problém spočívající v nutnosti opakovat aplikaci u stejných jedinců. Zkoušely se metody aplikace prostřednictvím návnady atraktivního krmiva, což však narazilo na obtíže s dávkováním. Byla také vyvinuta metoda aplikace střelnou zbraní, kdy se látky s antikoncepční účinností vpravovaly do těla laně jelence ve speciální kulce z lisovaného papíru, napuštěného antikoncepčními látkami. Společnost pro volně žijící zvěř nedávno zveřejnila přehled použitelných metod. Toto téma velmi zaujalo (v pozitivním smyslu) americkou veřejnost a tisk. Docházelo však také k situacím, kdy nepochopení veřejnosti mohlo brzdit zavedení chemické regulace plodnosti laní jelenců, už jen proto, že se aplikuje pomocí střelné zbraně. Metody jsou efektivní v případě zákroků na jednotlivých kusech, žádná z nich však zatím nebyla prováděna u populace volně žijících jelenců. Náročnost zákroků stoupá s četností zvěře v konkrétní populaci a liší se i tím, že je potřeba zákroky každý rok opakovat. Tím se zvyšují náklady a snižuje se efektivita metody. Náklady na regula-

ci plodnosti se pohybují kolem astronomických 1100 dolarů na kus zvěře a rok.

Než mohou být metody chemické regulace plodnosti realizovány, musí příslušné úřady schválit lokality, kde by se měla opatření uskutečnit. Je třeba podotknout, že povolování regulace plodnosti není běžné ani u volně žijících populací jelenců, ani u populací obývajících městské a příměstské oblasti. Např. ve státě Západní Virginie platí zákon, který chemickou regulaci plodnosti zakazuje. Státy Ohio, New Jersey, New York, Minnesota, Indiana, Maryland a Jižní Karolína nedávno vydaly povolení využívat chemickou regulaci plodnosti u volně žijících jelenců, ale pouze pro vědecké experimenty a na vybraných stanovištích.

JAKÉ JSOU TRENDY A K ČEMU SMĚŘUJÍ?

Zatímco většina městského obyvatelstva dává při řešení problému přemnožených jelenců přednost metodám, při nichž nedochází k usmrcování zvěře, po osobních zkušenostech nebo po zvážení veškerých aspektů dostupných metod se vyskytují i názory upřednostňující metody, při kterých k usmrcování jelenců dochází. Např. ve státech Illinois, Wisconsin a New Hampshire byly zprvu preferovány programy odchytu jelenců a jejich přemístování, ale následně v nich byly přijaty programy založené na usmrcování jelenců. Podobně změnilo názor na povolování metod regulace početnosti populací jelenců žijících v městských a příměstských oblastech též státní agentury pro lov zvěře a ryb, zejména pokud jde o pokusné metody. Tyto agen-

tury tradičně vystupovaly proti využívání chemické regulace plodnosti jelenců a podporovaly jejich odchyt a přemístování. V uplynulých letech byly např. již v sedmi státech USA povoleny experimenty v oblasti chemické regulace plodnosti volně žijících jelenců.

Programy managementu populací jelenců jsou v USA právně a politicky velmi komplikované, veřejnost je chápe kontroverzně a v neposlední řadě jsou dosti nákladné. Před zavedením a realizací konkrétních programů by mělo docházet k důkladnému posouzení všech okolností, naplánování detailů a koordinaci opatření z hlediska příslušných státních agentur, s akcentem na veřejný zájem a právo. Kvůli informovanosti veřejnosti a možnosti připomínkování programů před jejich realizací zveřejnila agentury pro lov zvěře a ryb v některých státech podrobný plán managementu populací jelenců. Tyto státy se zavázaly nevybíjet zbytečně zvěř kvůli zisku, ale své programy přijímat jako reakci na řešení reálných problémů (např. nežádoucí nárůst populací jelenců, zvyšování počtu dopravních nehod způsobených v důsledku srážek aut s jelenci, nadměrné škody působené jelenci na vegetaci atd.).

*Autoři působí na University of Georgia, Athens, USA ¹ a ve Výzkumném ústavu živočišné výroby v Praze-Uhřetěvesi ².
Foto archiv autorů*